

„Minden jó igyekezetemmel azon vagyok,
hogy közelebb jussak a tökéletesebb felé”

FODOR KÁLMÁN

1894–1961

A soproni diákevek idején bontakozott ki sokoldalú érdeklődése

Fodor Naszály-Billegpusztán (Komárom megye) született éppen 120 évvel ezelőtt, 1894. március 21-én. Családja mindkét ágon a Kisalföldre, ezen belül Győr megyéhez kötődik. Édesapja Kisbaboton, édesanyja Bezi községben született. Édesapja, Fodor Sándor szakítva a paraszti életviszonyokkal nyugdíjképes pályára törekedett, ezért vasúti alkalmazott lett. Édesanyja, Horváth Erzsébet a kor szokásának megfelelően háztartásukat vezette, és nevelte három gyermeküket. Az elsőszülött Ilona nevű leánygyermeket két fiú követte: Kálmán és Gyula.

Fodor Kálmán édesapja
(19. század vége)

Elemi iskolai tanulmányait már Győrött kezdte el. Szülei a Győri Ágostai Hitvallású Evangélikus Népiskolába íratják be, az első osztályt az 1899–1900. tanévben fejezte be.

Alsófokú tanulmányainak befejezése után felvételt nyert és beiratkozott a Dunántúli Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyházkerületi Soproni Tanítóképző-intézetbe, ahol 1913 júniusában evangélikus kántortanítói oklevelet szerzett.

A soproni diákevek idején bontakozott ki sokoldalú érdeklődése, itt tanult meg orgonálni, tanulmányi eredményei alapján ösztöndíjat kapott: az utolsó évben már 115 koronát, s ez akkor komoly összegnek számított.

Fodor Kálmán édesanyja
(19. század vége)

A Soproni Tanítóképző-Intézet
1912–1913. évi értesítője

Képzős éve alatt rendszeresen fellépett iskolája hazafias és vallási ünnepélyein. Az iskola közös értesítője megörökítette szerepléseit. Az intézmény önképzőkörének, a Pálfy-körnek 1912 őszén tartott díszülésén például orgonán játszott Mendelssohn-Bartholdy ünnepi prelúdiumát, és elszavalta Balog István: Napszamosok című versét. Ez év december 15-én egy vallásos est keretében ő vezette a belmissziói énekkart, előadták Kárpáti Sándor: Fohász című művét, majd ekkor is szavalt, Csengey Gusztáv: A régi vár című versét. Később is több alkalommal találkozunk nevével, bizonyítva, hogy rendkívül tevékeny, sokoldalú diák volt. A versek mondása és a zenei előadások mellett ünnepi beszédre is vállalkozott. Mint a Pálfy-kör főjegyzője 1913. március 15-én ő méltatta az egykori eseményeket.¹

A Pálfy-kör megálmodója Pálfy József, az iskola első igazgatója volt, az alakuló összejevetelt 1864. október 23-án tartották. Eredeti elnevezése Soproni képezdei önképző társulat, majd az alapító halála után, 1870. december 21-én Gaál Lajos akkori diák-főjegyző javaslatára vették fel a Pálfykör nevet. A kör összefogta az intézet minden növendékét. Célkitűzése a tanítójelöltek vallásos, erkölcsös, hazafias nevelése, illetve az önzetlen tanítói munkásság kialakítása volt.

„A muzsikát több oldalról megismerve mélyebbre lát az ember”

A tanítói képesítés birtokában másodtanító lett a Veszprém megyei Somlószőllősen, majd 1914-től az akkori felvidéki – ma szlovákiai – Rozsnyón kántortanító lett, és a főgimnáziumban énektanári állást kapott. Jövedelme kiegészítése céljából magántanítványokat is vállalt: fiatalokat tanított játszani zongora, hegedű és gordonka hangszeren. Két hónapon át színházi karmesterként is tevékenykedett. Ez utóbbi – saját bevallása szerint – kis híján majdnem döntő befolyású volt az életére. A karmesterkedés nyomán támadt tervek – mint ő maga írja „Muzsikus tanító” című művében – „majdnem egészen félretolták bennem az egyházi muzsikát.”² Szerencsére nem ez történt.

Mind Somlószőllősen, mind Rozsnyón zeneszerzéssel is próbálkozott. Maga írja az előbb említett művében: „Lázasan komponáltam a somlószőllősi kis mesteri szoba kis

¹ Soproni Tanító-képző intézet 55. értesítője az 1912–1913. iskolai évről, 5-6. p.

² Fodor Kálmán: Muzsikus tanító, 1940. 7. p.

harmóniumán a háborús szimfóniákat. Legfőbb ambícióm az volt, hogy ügyesen elvegyítsem a dübörgő hangok zajába a Himnusz vagy a Szózat végül diadalmaskodó dallamát!”³ Később ezt olvassuk: „Egy időben csak dalokat komponáltam népszínművekre, majd műdalénekes babérokra pályáztam...”⁴

Zenei kalandzásainak természetesen volt gyakorlati haszna is. Nem árt, ha az ember sokoldalúan kipróbálja magát. „A muzsikát több oldalról megismerve mélyebbre lát az ember”- vallja.⁵ Aki meglátja munkásságának célját, s ennek eléréséért állhatatosan küzd is, az révbe ér.

„És egy templomi orgonás célja vajjon mi lehet?” – teszi fel a kérdést, majd így válaszol: „Semmiesetre sem színházi zenés-művek ismerete, nótaszerzés, komponálás, hangszertanítás, hanem csakis az istentiszteleti orgonálás minél stílusosabb ellátása, az énekvezetés öntudatos nyugodtsága, általában az istentisztelet liturgiájának hibátlan, magas készültségű ellátása.”⁶

Gyakorlás közben (1922)

Fodor Kálmán zongoraművész szeretett volna lenni, de ehhez nem voltak meg a szükséges anyagi feltételek. Bizonyára a család szűkös anyagi helyzete is a kántortanítóság felé készítette. Végül itt találta meg élete értelmét. Nem lett zongoraművész, de orgonaművész igen! Autodidakta módon. Zongoraművész nem lehetett azért sem, mert egy gyermekkorában kapott himlőoltásból visszamaradó bal felsőkarú mozgási nehézség meggyőzte arról, hogy a karmozgást bizonyos fokig akadályozó kisebb bénulás miatt igazi eredményt elérni nem tud. Az orgonálásban viszont ez a mozgászavar kevésbé akadályozta, ám a megszerzett zenei és technikai gyakorlatát nagyszerűen tudta kamatoztatni. Valószínű, hogy ez játszott közre abban is, hogy nem hívták be katonának, így távol maradhatott az I. világháború katonai eseményeitől.

A trianoni békeszerződés miatt kényszerűen elszakadt szeretteitől és hazájától. Családjával levelezés útján tartotta a kapcsolatot. Így szerzett tudomást a győri evangélikus gyülekezet által meghirdetett kántortanítói állásról. A gyülekezet presbitériuma 1922. november 26-án

³ Fodor, i. m. 7. p.

⁴ Fodor, i. m. 7. p.

⁵ Fodor, i. m. 7. p.

⁶ Fodor, i. m. 8. p.

tartott közgyűlésén foglalkozott a kántori állás kérdésével, mivel Kirchner Elek betegség miatti nyugdíjazása következtében az állás betöltése elodázást nem tűrt. A közgyűlés elkészítette a híványt,⁷ amely pontosan előírta a kántori feladatokat, megállapította a fizetést. Így feladatként írta elő a tanítást heti 10-12 órában, a templomi orgonálást, az énekkar vezetését, a temetéseken történő éneklést (ezért külön díjazás járt); megkövetelte a feddhetetlen életet, az evangélikus vallást.⁸

Az álláshirdetésre négy pályázó jelentkezett. Bizonyítaniuk kellett orgonálási és éneklési készségüket, áttekintették bizonyítványaikat. Az iskolaszék tagjai a próbajáték és éneklés, illetve a bemutatott bizonyítványok alapján Fodor Kálmánt javasolták felvételre. Ennek alapján a presbitérium 1923. március 11-én bizalommal megválasztotta.⁹

A rosznyói gyülekezet és a város zeneszerető vezetői megpróbálták maradásra bírni, ő azonban hajthatatlan maradt. Hazahívta a szülőföld és a lehetőségeket felkínáló városi gyülekezet.

Egész életét betöltötte a zene

Rozsnyón bontakozott ki orgonaművészi tehetsége, ottani működésének híre Győrbe is eljutott, de művészete Győrött teljesedett ki igazán.

A városba érkező viszonylag fiatal ember rendkívül élénk zenei közegbe került. Kiváló hangszeres szólisták, zenetanárok és zeneszerzők tevékenykedtek Győrött az 1920-as évek közepén. Mellettük sokat tettek a zenei élet fejlesztéséért a módos zenekedvelő polgárok is. Így dr. Petz Lajos kórházigazgató, aki a Győri Zeneegylet akkori elnöke volt.

A fiatal előadóművészek közül is kiemelkedett Hermann László hegedűművész, a zeneiskola igazgatója, H. Szanyi Irma és Opitz Lujza zongoraművészek, valamint Helényi Gyula gordonkaművész. A zeneszerzők közül Kerényi György és Halmos László munkássága érdemel említést.

Nem csoda, hogy ilyen jelentős zenei élet, ilyen kiváló előadók mellett Fodor Kálmán szárnyakat kapott. Hatalmas munkát végzett, sokrétű zenei tevékenységet gyakorolt, s amit elvállalt, azt magas művészi fokon teljesítette. Egyházzenei művészete fővárosi szinten állt, orgonahangversenyei a győri zenei élet kiemelkedő eseményeinek számítottak. Művészi fejlődését elősegítette az 1925-ben épített Angster orgona is, mely akkor a legmodernebb, legjobb, legművészebb hangzású hangszer volt. A hárommanuális, szabadkombinációs sorral, redőny szerkezettel, hengerrel felszerelt orgona hangszínvilágát maga tervezte meg a manuálokra elosztott regiszterekkel és hangkeverési lehetőségekkel. Rabul ejtette Cezar

⁷ Meghívó levél, amelyben a gyülekezet felajánlja a munka lehetőségét, s egyúttal megjelöli a kötelezettségeket és a javadalmazást.

⁸ RMEGY I. 2/a. Közgyűlési és presbitériumi jegyzőkönyvek 1922. november 26-án tartott ülés 7. napirendi pont.

⁹ RMEGY I. 2/a. Közgyűlési és presbitériumi jegyzőkönyvek 1923. március 11-én tartott ülés 5. napirendi pont.

Franck hangzásvilága, ezt próbálta összehangolni a barokk orgonazenével. „Ezért tudta egyforma művészi magas fokon interpretálni a barokk, a klasszikus, a romantikus és az új, modern orgonamuzsika óriásait zseniálisan, magával ragadóan és olyan egyéni elhite-tő erővel, ami csak keveseknek adatott meg. Minden hangversenye, vasárnapi és ünnepi istentiszteleti orgonajátéka azért volt élmény és újraalkotás, mely maradandó nyomokat hagyott” – írja róla Lázár György, aki közvetlen munkatársa volt az iskolában.¹⁰

Fodor Kálmán egész életét betöltötte a zene. Maga is több hangszerezen játszott, de szívé-hez legközelebb az orgona állt. A hangszeres zene mellett az éneket is szerette. Újjászervezte a gyülekezet énekkarát és az iskolai gyermekkórust. Ez utóbbival az Éneklő Ifjúság mozgalom országos versenyén hatalmas sikert ért el.

A győri gyülekezet énekkara (1931)

Iskolai énekkara (1941)

„Az Éneklő Ifjúság mozgalom a közös éneklés élményének megszerettetése és széles körben való elterjesztése céljából indult. Az 1920-as évek végén a Kodály Zoltán köré tömörült énekpédagógusok kezdeményezték, s azt is feladatuknak érezték, hogy elfogadtassák az iskolákkal Kodály modern

¹⁰ Lázár György: Élt 408 évet – A győri evangélikus iskola története II. kötet, 66. p.

Fodor Kálmán vegyeskara (1940-es évek)

zenepedagógiai elveit. A mozgalom vezérkarát – Kodály mellett – Bárdos Lajos, Ádám Jenő, Kerényi György, Rajeczky Benjamin alkották. Az Éneklő Ifjúság keretei között az ifjúsági dalosünnep sokaságát rendezték szerte az országban, főként az 1930-as évek második felétől, s ezeken a kóruséneklés virágkorának, a XVI-XVIII. század énekkari művészetének darabjai éppen úgy felhangzottak az iskolások ajkán, mint az új magyar kórusirodalom remekei. Az Éneklő Ifjúság hatásosan irányította rá a fiatalok figyelmét a magyar népdalkincsre, népszerűsítette körükben a népdaléneklést. A háború után tovább terebélyesedett a mozgalom. Lapjuk Énekszó címmel 1933 októberétől jelent meg az énektanárok számára, 1941 szeptemberében indult meg a mozgalom ifjúsági lapja, az Éneklő Ifjúság.”¹¹

A mozgalom célkitűzése Fodor Kálmánt is megmozgatta, és benevezte énekkarát. A Zeneakadémián lezajlott hangversenyen 1934. április 28-án a várakozáson jóval felülteljesítettek. Egyedüli gyermekkórusként szerepeltek, de felülmúlták az ifjúsági kórusokat. A rendezők, de a kritikusok sem vártak sokat az akkor éppen 58 tagú kórustól. Az előadás után elragadtatással, felsőfokon szóltak a hallottakról. Álljon itt bizonyosságul három idézet a korabeli sajtóból!

„Gondoltuk, hogy hallunk egy kedves kis gyermekkart, de hogy lefőzitek a nagy iskolásokat, azt nem reméltük. Kodály mester igen figyelt benneteket, és elismeréssel nyilatkozott rólatok.”¹²

¹¹ <http://www.bacstudastar.hu/eneklo-ifjusag>. Letöltés dátuma: 2014. február 10.

¹² Lázár György, i. m. 76. p.

„Örömmel üdvözöltük a győri evangélikus elemi iskola szemrevaló, pompás kis kórusát, mely mindennél szebben bizonyította, hogy hozzáértő lelkes vezetés mellett egész apró gyerekek is a legragyogóbb művészi produkcióra képesek.”¹³

„Igazi szenzáció azonban a győri evangélikus népiskola gyermekkara volt... Ez a kórus olyan nagyszerű, természetessége mellett is annyira csiszolt és finom, hogy nyugodtan elmehetne külföldi koncertkörútra.”¹⁴

A szervező bizottság pedig ezt írta Fodor Kálmánnak: „Amikor megcsináltuk a hangverseny mérlegét, ti voltatok az élén azoknak, akiket egyhangúlag az éneklő ifjúság örökös tagjának nevezünk ki.”¹⁵

A kórus személyi összetétele évenként változott, de ez természetes is volt. A végzős diákok távoztak, az utánpótlás jött. A kórus minőségi teljesítménye viszont állandósult, sőt fokozódott.

Benedek Vince – az iskola egykori igazgatója – így méltatta Fodor Kálmán munkásságát: „Fodor Kálmán neve ma már fogalmat jelent: az erős akarásnak, a szívós kitartásnak, a munkaszeretetnek s a hivatáshoz való lelkesedésnek fogalmát. Hogy erős akarattal, megfeszített szorgalommal, szívós kitartással és lelkes hivatásszeretettel, tegyük hozzá: rátermettséggel mit lehet elérni, azt Fodor Kálmán eddig elért eredményei ékesszólóan bizonyítják. (...) Fodor Kálmán az önerejéből lett ember prototípusa. (...) A költőről szokták mondani: Poeta non fit sed nascitur.¹⁶ Ezt a mondást Fodor Kálmánra is alkalmazhatjuk. Ő egyenesen született a zene kultiválására. Ebben olyan mester, aki e tekintetben nagytárgy nélkül párját ritkítja. Nincs más számára a világon, és nincs más az eszében sem éjjel, sem nappal, mint a muzsika. Kevésbé ismert mint zeneszerző, bár e téren is számottevő, de mint orgonista és karvezető első helyet foglal el az e téren működő jelesek között.”¹⁷

1947 őszén az Országos Művészeti Tanács (véltetően Kodály Zoltán javaslatára) felkérte, hogy gyermekkórusával Svájcban képviselje a magyar vidék dalkultúráját. Fodor Kálmán komolyan vette a felkérést. Gondosan összeállította programját. Még a téli szünetben is próbáltak. Az akkor 66 tagból álló kórus három szőlamban működött (alt, szoprán I. és II.).

Horváth Jenőné Baranyai Magdolna elmondta, hogy 25 kórusművet tanultak meg, köztük a svájci himnuszt is. A teljes műsort két alkalommal mutatták be – 1948. április 11-én és 14-én – óriási sikerrel. A győri Lloyd nagytermében tartott bemutatón Kodály Zoltán

¹³ Lázár György, i. m. 76. p.

¹⁴ Lázár György, i. m. 76. p.

¹⁵ Lázár György, i. m. 76. p.

¹⁶ Költővé nem válik senki, annak születni kell.

¹⁷ Evangélikus Népiskola XL. évfolyam 5. szám (1934) 158–160. p.

maga is részt vett feleségével, Sándor Emmával együtt. Lázár György, a kijelölt szólamvezető és kísérő visszaemlékezéseiben azt írja, hogy Kodály mellett ült, jól látta, hogy az hallgatva figyelt, s megjelent arcán a jellegzetes kodályi mosoly. Nagyon elégedett volt, lelkesen tapsolt. Később arról beszélt, hogy Győrbe kellett utaznia ahhoz, hogy „úgy hallhassa műveit, ahogyan azokat leírta és elgondolta.”¹⁸ Ez a legnagyobb elismerés, amit egy művész kaphat.

A bemutatón történt a következő esemény. A gyermekek „annyira felhangolódtak, hogy nem akartak lejönni a dobogóról. Ráadást ráadás követett. Közben a szoprán legkisebb tagja elővette zsebéből a kottát, s lapról énekelt. Észrevette ezt a szintén jelen levő Rözler Endre operaénekes, és a csodálkozástól hangosan megjegyezte:

– Mester, kottáról énekel.

Kodály odanézett, mosolygott és bölintott. A mű elhangozása után magához hívta a kis Mayer Lacit, és megkérdezte:

– Tudsz kottáról énekelni?

– Igen – hangzott a válasz.

– Ezt is le tudnád énekelni? – s leírt néhány kottafejet a papírra. A kisfiú hibátlanul leénekelte. A mester ezután Fodor Kálmánhoz fordult:

– Mindenki kottaolvasó?

– Igen – hangzott a válasz.”¹⁹

Az iskola államosítása után is szárnyalt Fodor Kálmán gyermekkórusa. Felleptek többek között 1949-ben és 1951-ben a Világifjúsági Találkozókon Budapesten és Berlinben. Ugyancsak Horváth Jenőné mesélte el, hogy iskolában, szalmán aludtak. Fehér csipkebetétes egyenruhában énekeltek a Nemzeti Múzeum lépcsőin sokadmagukkal (100 fős úttörőzenekar, 400 énekes), és Fodor karnagy úr vezényelte az egész műsort. Nemcsak neki, valamennyiüknek felemelő élmény volt. A szereplést követően a Vidámparkban szórakoztak.

„Mindig csak előre nézett, mindig keresett magának új feladatokat”

Köztudott, hogy az iskolák államosítása után a hatóság tiltotta a kántori szolgálatot. Ki előbb, ki utóbb fejezte be szolgálatát. Élniük kellett! A gyülekezet iskolájának négy tanítója kért kántorizálásra engedélyt, de csak Fodor Kálmán kapott további lehetőséget. Ezt a munkát 1952 júliusáig végezte.²⁰ 29 évig volt a gyülekezet orgonaművész kántora. Leköszönésére vonatkozó döntését – érdemei elismerése mellett – a presbitérium tudomásul vette és megértette, ezt jegyzőkönyvben is rögzítették. Hálából lakásában maradhatott, ott is lakott haláláig.

¹⁸ Lázár György, i. m. 68. p.

¹⁹ Lázár György, i. m. 68. p.

²⁰ RMEGY I. 2/a. Közgyűlési és presbitériumi jegyzőkönyvek 1952. évi 56. napirendi pont.

A kántorság tiltása miatt az a veszély fenyegetett, hogy hiányozni fognak a szakképzett egyházzeneészek. Ezen is segíteni próbált. Az egyház Győrött kántorképző tanfolyamot kezdeményezett, melynek szervezője, vezetője, tananyagának összeállítója és szerzője, a zenei bemutatások szereplője egyszemélyben ő maga volt. Gyakorlatvezetői Lázár György, Pető Kálmán és Zacher Lajos voltak. Ők tanították a manuális játékot, de a mindennapi bemutatók orgonaszámait Fodor Kálmán adta elő.

Fodor Kálmán orgonálás közben (1950)

A győri Angster orgona (2014)

Az egyházi kórusok mellett világiak vezetését is vállalta. Sok énekversenyt nyert az Iparos Dalkör férfikarával. A kórus basszus szólamában énekelt Schéder cipésmester is, akinek olyan mély, és zengő orgánuma volt, hogy arra még az Operaházban is felfigyeltek.²¹ Sokan megálltak a Baross út esti sétálói közül és hallgatták a Horváth söröző nyitott pinceablakán kiáradó zengő férfihangokat.

A háború után Fodor Kálmán vezette a Vagongyári Énekkart és a Pedagógus Kórust is.²²

Munkája elismeréseként 1952-ben kinevezték a Győri Állami Liszt Ferenc Zeneiskola igazgatójává. Tisztségét 1957-ig töltötte be. Nevéhez fűződik a zenei gimnázium szervezésének elindítása és a győri zeneakadémiai tagozat kialakítása is. Mindig csak előre nézett, mindig

²¹ Schéder ismert győri iparos volt, cipésmester. Énekhangjára a budapesti Operaházban is felfigyeltek, ajánlottak is neki szerződést, ő azonban megmaradt győri mesterembernek, s az éneklést csak hobbiként üzte. (Keresztnevét a forrás nem említi.)

²² Lázár György, i. m. 69-70. p.

keresett magának új feladatokat. Fáradhatatlan volt. Nevéhez kapcsolódik az Éneklő család elindítása is, melyben gyerekek és felnőttek együtt énekeltek.

Fodor Kálmán munkásságának titkai, elméleti és gyakorlati módszerei

Elméleti és gyakorlati tapasztalatait maga adta közre „Muzsikus tanító” című munkájában. A mintegy hetvenoldalas könyvecskében egy zeneművész munkájának empirikus tapasztalatai sűrűsödnek össze. Megismerteti az érdeklődő olvasót mindennapi munkájával, elmondja, hogy mit miért tartott fontosnak és követendőnek.

Az elmélet és gyakorlat összefoglalását tartalmazó könyvecske négy előadás anyaga (I. Kántor; II. Énektanító; III. Karvezető; IV. Orgonaművész). Az előadások 1940 júniusában hangzottak el Miskolcon az evangélikus egyház mintegy 150 kántortanítója előtt szakelőadasként. Közkívánatra került nyomtatásra sokak okulásá, tanulása céljából.

Őszinte, önkritikus hangvétellű mű, óriási ismeretanyag, számtalan gyakorlati példa gazdagítja.

Az első előadás a kántor feladatait vette bonckés alá. A kántor feladata a gyülekezeti ének vezetése és kísérése. Orgonajátéka kezdi és zárja az istentiszteletet, segítenie kell az Isten felé sóvárgó lelkek emelkedését. A jó kántor nem egyszerűen – több-kevesebb hibával – lejátssza az ének dallamát, hanem a lelkét is beleönti a muzsikálásba. A zene tolmácsolása elárulja, „hogy ki az, aki csak billentyűket nyomkod és ki az, akinek a muzsikája áhítatos zene.”²³ A kántornak általában előénekelnie is kell. A kántor énekvezér is, az énekvezetés is műveltséget igényel. Az a jó kántor, aki gazdálkodni tud a levegővel, nem kapkod minden szó után levegőért. Az énekléssel is nevelni kell a híveket.

A második előadásban az énekórák szerepét taglalja. E tekintetben az egyházi iskolákban kétféle elvárásnak kell eleget tenni. Egyfelől teljesíteni kell az állami követelményeket, így a zenei elemek, alapismeretek, hangjegyolvasás és – éneklés megtanulását és gyakorlását. Másfelől az egyház is előírja meghatározott számú dallam tanítását. A kettőnek együtt kell haladnia. „Olyan alapot kell építenünk az elemi iskolában, hogy később elbírja ez az alap a klasszikus énekkari kultúrát is. Kinyújtott kezünkkel Bachig kell érünk...” – vallja.²⁴

Fodor Kálmán tanítványai ismerték és olvasták a kottát. Ismerőseim közül többen is megerősítették ezt. Így Molnár Ella és Pereginé Erdélyi Zsuzsa. Utóbbi hangsúlyozta, hogy abból élt a polgári iskolában is, és leérettségizett azon a zenei alapon, amit Fodor Kálmán megtanított.

Az énektanításban fontosnak tartotta a játékosságot. Ehhez kizárólag a népzeneből vett dallamanyagot. Főként a magyarból, de más népekből is. Azon fáradozott, hogy „a dalocskák

²³ Fodor Kálmán, i. m. 16. p.

²⁴ Fodor Kálmán, i. m. 20. p.

ne erőszakolt iskolás tandalok” legyenek, hanem igazi „életdalok”: ez a mai idők követelése.²⁵ Hangsúlyozta, hogy „amennyire csak lehetséges a rendelkezésre álló hely miatt: hagyjuk el a padokat is! Körbe állni vagy más kötetlen csoportban nótázni, játékos körben mozogva, vagy ritmikus lépegetéssel együtt énekelve!” – tanítsunk.²⁶ A ritmikus mozgást különösen fontosnak tartotta az 1-2. osztályokban. A jól kiválasztott és játékos mozgással megtanított dalok egész életre szóló élményt jelenthetnek. Finta Lajos barátom sem felejtette el, hogy első osztályban végig csúszták-mászták a padokat a „Megy a gőzös tanulása” közben.

A zenei elemeket is játékosan tanította. A kréta mindig kéznél volt, mert hanglépcsőt kellett rajzolni, vagy a lépcsőkre ritmikus jeleket. Amikor már megtanulták a lépcsők megnevezését, az osztályba úgy lépett be, hogy a tanult lépcsőfokot énekelte: C-D-E, mire a gyerekek így válaszoltak: E-D-C. Nagyon szerették a varázsolást is, melyhez a kabátujjába rejtett „A” sípocskát használta (hangszámlálás, hangok időtartama, ezek lerajzolása, stb). Ezek olyan ötletes megoldások, amelyek ma is élvezetessé tehetik az énekórákat.

Nem tartotta lényegesnek az énekek hangszeres kíséretét, de a koráléneklés támaszként a harmóniumot hasznosnak vélte. Szerinte: „egy szép népdal melódiai és ritmikai vonala önmagában is szép, ha helyesen éneklük.”²⁷

A kórusmunkát viszont fontosnak vélte. Hiányolta, hogy nálunk ezt kevesen művelik, míg más országokban – például Németországban – komoly hagyományai vannak. „Miszsiói munka ez, áldott szerep, amelyre szükség van, amelynek nyomán csak jó fakadhat, s amelynek elvégzése a tanító-karvezetőkre vár! Szülőt és iskolát, szülőt és templomot semmi nem hoz össze annyira, mint a gyermekkar.”²⁸

Fontos, hogy minden énekesnek állandó helye legyen. Mindez természetesen szívvel és lélekkel történjék, fél-lélekkel nem szabad dolgozni.

Érdekes javaslatnak tűnik, amikor azt ajánlja, hogy egy-egy énekkari órán ne csak egy kórusművet gyakoroltasson a karvezető, hanem hármat. És pedig: „Egy félig kész művet folytatunk, egy-egy új művel megismerkedünk, és egy tanult művet ismétlünk és szépítünk.”²⁹ Az órán fegyelemre és rendre van szükség. Rend abban az értelemben is, hogy „pontosan a megállapított időben kezdjük.”³⁰

Módszertani írásából megtudjuk azt is, hogy mennyire fontos a hangképzés, a helyes szájnyitás, az értelmes szövegkijtés. Mindebből kitetszik, hogy az órákat nagyon tudatosan

²⁵ Fodor Kálmán, i. m. 22. p.

²⁶ Fodor Kálmán, i. m. 22. p.

²⁷ Fodor Kálmán, i. m. 26. p.

²⁸ Fodor Kálmán, i. m. 37. p.

²⁹ Fodor Kálmán, i. m. 44. p.

³⁰ Fodor Kálmán, i. m. 44. p.

kell megszervezni, azokra fel kell készülni. Követendő gyakorlatnak tartja az évvégi énekkari hangversenyek rendszerét is.

Fodor tanár úr saját gyakorlatát, módszereit is előadja, így érthetjük meg igazán sikerének titkát. Ez pedig a következő: alapos felkészülés otthon, hangszer mellett; tudatos óravezetés; sok-sok gyakorlás; lelkiismeretes munka. Az órákon átgondolt zenei nevelést is végzett (helyes testtartás, kottatartás, hangindítás, vezénylés, zenei alapfogalmak). A vezénylés kérdéskörével külön foglalkozik előadásában. Erre is azt ajánlja, hogy otthon készüljön fel a karvezető, mert a kórus kezünk mozdulataira énekel, ezért „meggondoltaknak és kifejezőknek kell lenniök a mozdulatoknak.”³¹ Előadásában kitér a kéz mozgására is. „Halkabb részeket egészen kis mozgással, emelkedő hagulatot szélesedő gesztusokkal kell jelezni. Nem merev ütések, hanem hajlékony lendítések kelljenek.”³²

Fodor Kálmán előadássorozata negyedik részében az orgonaművész jellemzőit foglalja össze. Hangsúlyozza: „Minden művészet között a legfenségebb: az orgonaművészet. (...) Ez áll legközelebb a tanítóhoz. Az orgonálás, mint művészet, már nem tartozik ugyan szorosán a feladatai közé, s mégis azt mondhatjuk: az ad igazi értéket a kántor munkájának, ha megvillan a játékában a művészet is.”³³ Fodor Kálmán jól ismerte a szakmai irodalmat. Nemcsak az egyházi, hanem a világi jellegű irodalmat is. Ezek használatára, alapos tanulmányozására buzdította hallgatóit is. Az orgonaművészet és irodalom legnagyobb mesterének Johann Sebastian Bachot tekintette.

Családja közösségében

Szerteágazó feladatai miatt viszonylag későn házasodott meg. 1927-ben vette feleségül a csongeai születésű Bárdossy Irmát. Házasságukból két leánygyermek született: Zsuzsanna Anikó (Győr, 1928. június 28.) és Katalin Sarolta (Győr, 1930. május 23.). Mindkét leánya a zenei pályát választotta, s külföldön

Családja körében (1931)

³¹ Fodor Kálmán, i. m. 49. p.

³² Fodor Kálmán, i. m. 49-50. p.

³³ Fodor Kálmán, i. m. 52. p.

Az első unokával (1959)

próbált érvényesülni. Zsuzsanna koncertmesterként halt meg Hollandiában, Katalin pedig zenetanárként az Egyesült Államokban.

Két unokájuk született, de csak Zsuzsanna gyermekét – Szabadi Zsuzsanna Lillát – ismerhették meg. Katalin gyermeke már a szülők halála után látta meg a napvilágot.

Ha élnének, három dédunokának örvendhetnének.

Síremléke a győr-szigeti temetőben

Fáradhatatlan, tevékeny, hasznos életének súlyos betegség vetett véget 1961. március 30-án. Április 3-án tették óriási részvétellel. A győr-szigeti temetőben nyugszik feleségével együtt, aki egy évvel később halt meg.

Minden igyekezetével azon volt, hogy közelebb jusson a tökéletesebb felé...

Milyen ember és mekkora művész volt Fodor Kálmán? Ennek részletei

már ismertek. Hadd fejezzem be méltatásomat a temetésén elhangzott prédikáció néhány mondatával!

„Fodor Kálmán a kötelességteljesítés embere. Pihenést nem ismert. Mikor mások pihentek, ő legfeljebb pihenésként munkát változtatott. Amikor rajta kívülálló testi körülmények ebben a szorgos munkájában megakadályozták, akkor is keresett magának mindig új kötelességeket. Mikor beteg karja nem bírta már az orgona virtuóz játékát, annál keményebben fogta a még megmaradt karnagy pálcat. Mikor az is kiesett kezéből, könnyű tollat ragadott, és veríték közepette azzal írt kottafejeket a papirosra. Kötelességteljesítése és szorgalma annál csodálatosabb volt, mert művész volt. Azt mondják, nem alkotó lángész, hanem zenepedagógus volt.”³⁴ Valóban az volt!

Személyében találkozott a kiváló pedagógus és a művész a pedagógia művészetében.

Összeállította: Pónya László tanár

³⁴ Túróczy Zoltán: *Isten embere II. kötet, 2002. 938. p.*